

Syntaks og semantik

Lektion 1

5 februar 2008

I dag

- ➊ Introduktion
- ➋ Ord og sprog
- ➌ Regulære udtryk

Introduktion til kurset

- 1 Indhold
- 2 Form
- 3 Materiale
- 4 Eksamen
- 5 Folk

3 / 27

Kursets emne

Grundlæggende aspekter ved programmeringssprog:

- Hvordan kan vi beskrive hvordan et sprog **ser ud**? (dets **form**)

Syntaks:

- regulære sprog, endelige automater, regulære udtryk
- kontekst-frie sprog, push-down-automater, kontekst-frie grammatikker

- Hvordan kan vi beskrive hvordan et sprog skal **forstås**? (dets **adfærd**)

Semantik:

- operationel semantik
- denotationel semantik

4 / 27

Kursets indhold

Syntaks – regulære sprog:

- ① Introduktion; sprog; regulære udtryk
- ② Endelige automater
- ③ Sprog der *ikke* er regulære

Syntaks – kontekstfrie sprog:

- ④ Kontekstfrie grammatikker
- ⑤ Pushdown-automater
- ⑥ Sprog der *ikke* er kontekstfrie

5 / 27

Kursets indhold

Semantik:

- ⑦ Operationelle semantikker for et simpelt imperativt sprog
- ⑧ Operationelle semantikker for diverse udvidelser af sproget
- ⑨ Blokke og procedurer
- ⑩ Parametermekanismer
- ⑪ Denotationel semantik

Teoretisk grundlag:

- ⑫ Domænet teori, rekursion og fikspunkter

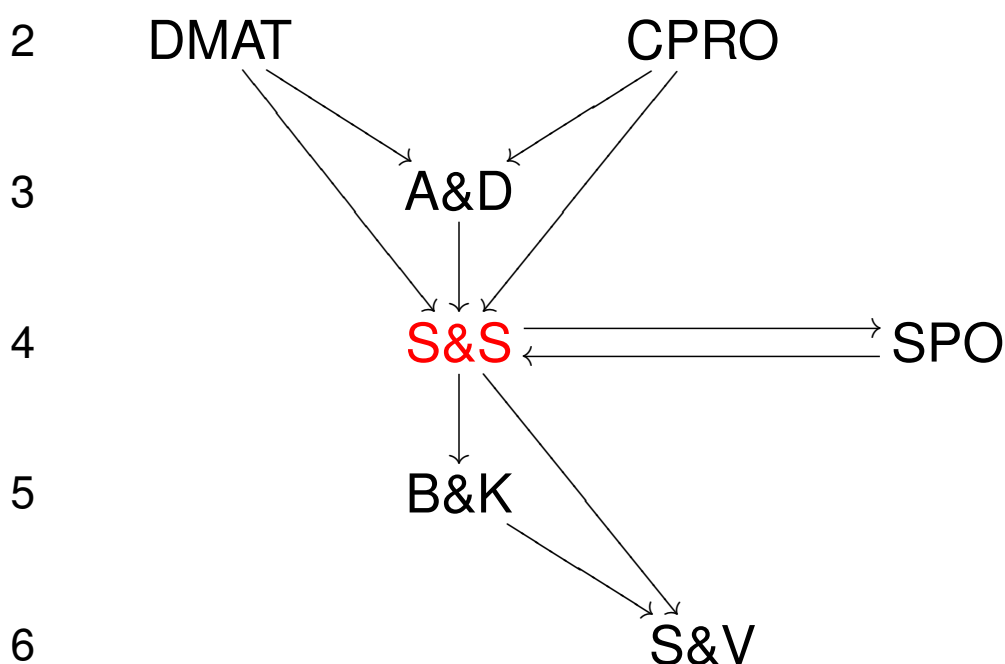
6 / 27

Hvad kan jeg bruge det til?

- Vil jeg lære et nyt programmeringssprog?
Nej.
- Skal vi se nogen smarte algoritmer?
Nej.
- Vil jeg blive bedre til at programmere?
Forhåbentlig.
- Vil jeg opnå større forståelse for hvordan programmeringssprog er opbygget?
Ja.
- Vil jeg opnå større forståelse for hvilke problemer computere kan løse?
Til dels.
- Vil jeg blive bedre til at forstå teorien bag programmering?
Ja.

7 / 27

Hvordan hænger det her sammen med andre kurser?

8 / 27

Kursets form

- 8:15 – 10:00: Forelæsning
 - normalt i 0.1.95
 - Læs stoffet *hurtigt* inden forelæsningen, så I ved hvad det handler om, og læs det *grundigt* igen bagefter, så I er sikre på at have forstået det.
 - Kursets emner bygger ovenpå hinanden, så hvis der er noget man misser, er det svært at finde tilbage igen!
- 10:10 – 12:00: Opgaveregning
 - i grupperum
 - to større afleveringsopgaver
 - Forvent ikke at kunne forstå stoffet uden at regne opgaver.
 - Studerende der ikke regner opgaver, kan ikke opholde sig i grupperummet under opgaveregningen.

9/27

Afleveringsopgaver

- to gennemgående opgaver som I skal bruge en del af opgaveregningen på, *hver gang*
- afleveres til mig, kommenteres bagefter først af jeres kolleger og til sidst af mig
- vil være del af eksamenspensum
- kan for PE-studerende erstattes af tilsvarende opgaver der har *relation til projektet*
- Syntaksopgave
 - tilgængelig nu
 - afleveres 10 marts
 - evt. erstatningsopgave skal indleveres senest 15 februar
- Semantikopgave
 - vil blive offentliggjort i starten af marts

10/27

Bøger

- Michael **Sipser**: *Introduction to the Theory of Computation*, Second Edition, PWS Publishing Co. 2005.
Brug ikke ældre udgaver, der er lavet for meget om!
- Hans **Hüttel**: *Pilen ved træets rod*, Aalborg Universitet 2007.
- Sipser skal vi bruge *nu*
- Hüttel først i marts

11 / 27

Hjemmeside

<http://sands07.twoday.net>

- slides
- opgaver
- andet materiale
- interessante links
- RSS-feed
- kommentarfunktion!

12 / 27

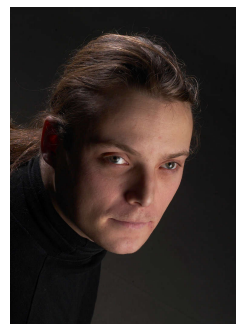
Eksamen

- mundtlig, 20min
- et antal spørgsmål kendt på forhånd – træk ét af dem
- 20min forberedelsestid
- ekstern censor, karakter
- pensum og spørgsmål fastlægges ved tredjesidste kursusgang
- afleveringsopgaver indgår som hver deres spørgsmål

13/27

Uli Fahrenberg
underviser
uli@cs.aau.dk

Jens Alsted
hjælpelærer
alsted@cs.aau.dk

14/27

Sprog og regulære udtryk

- 6 Motivation: Regulære udtryk
- 7 Bogstaver, ord
- 8 Sprog
- 9 At sammensætte ord
- 10 Operationer på sprog
- 11 Regulære udtryk igen
- 12 Regulære sprog

15/27

Regulære udtryk bruges til tekstbehandling:

- at **søge** efter mønstre
- at **erstatte**

Eksempler:

- `grep 'Hans' manual.tex`
- `grep 'vi[,.]' manual.tex`
- `grep 'o[a-zA-Z]*o[a-zA-Z]*o' manual.tex`
- `sed 's:\\[a-zA-Z]*: :g' manual.tex`
- `sed 's:\\usepackage{[a-zA-Z]*}: :g' manual.tex`

16/27

Et regulært udtryk definerer et **sprog**:

- $\llbracket \text{Hans} \rrbracket = \{\text{Hans}\}$
- $\llbracket \text{vi} [, .] \rrbracket = \{\text{vi}, \text{vi}, \text{vi.}\}$
- $\llbracket \text{o} [\text{a-zA-Z}]^* \text{o} \rrbracket = \{\text{otto}, \text{othello}, \text{ohMyGodNo}, \text{oo}, \dots\}$
- $\llbracket \backslash [\text{a-zA-Z}]^* \rrbracket = \{\backslash \text{section}, \backslash \text{emph}, \backslash \text{prut}, \backslash, \dots\}$
- $\llbracket \backslash \backslash \text{usepackage} \backslash (\backslash [\text{a-zA-Z}]^*) \backslash \backslash \backslash ? \{ [\text{a-zA-Z}]^* \} \rrbracket$
 $= \{\backslash \text{usepackage}\{\text{url}\}, \backslash \text{usepackage}[\text{danish}]\{\text{babel}\},$
 $\backslash \text{usepackage}\{\}, \backslash \text{usepackage}[]\{\}, \dots\}$

Mål for i dag: At gøre det her *præcist*

17/27

- Σ – en endelig mængde af **bogstaver** eller **symboler**
– et **alfabet**
- et **ord**: en endelig følge af bogstaver
– normalt skrevet uden parenteser eller kommaer
- eksempel: $\Sigma = \{0, 1\}$
ord over Σ : f.x. 0, 1, 00, 01, 1001010110101
- eksempel: $\Sigma = \{a, b, c, d, r\}$
ord over Σ : f.x. *a, b, c, d, r, abba, abracadabra*
- eksempel: $\Sigma = \{\text{gik}, \text{jeg}, \text{land}, \text{mig}, \text{og}, \text{over}, \text{sø}, \text{to}, \text{vi}\}$
ord over Σ : f.x. “jeg og mig og vi to”
eller “jeg gik mig over sø og land”
- eksempel: $\Sigma = \{\text{else}, \text{if}, \text{then}, \text{Exp}, \text{Stm}\}$
ord over Σ : f.x. “if *Exp* then *Stm* else *Stm*”

18/27

- et **sprog**: en mængde af ord (endelig eller uendelig)
- mængden af *alle* ord over et alfabet Σ skrives Σ^* (den er altid uendelig (medmindre Σ er tom ...))
- eksempel: $\Sigma = \{0, 1\}$
 $\Sigma^* = \{\varepsilon, 0, 1, 00, 01, 10, 11, 000, 001, 010, \dots\}$
- ε – det *tomme* ord; ordet af længde 0
- **længden** af et ord: $|w|$ = antallet af bogstaver i ordet
- \emptyset – det *tomme sprog*; mængden uden indhold
- **Bemærk**: ε er et *ord*, \emptyset er et *sprog*. Og $\{\varepsilon\} \neq \emptyset$

19/27

- at **sammensætte** ord: $abe \circ kat = abekat$
 (svarer til at gange tal sammen, men *ikke kommutativt*!)
 (\circ -tegnet udelades de fleste gange)
- ε er **identiteten**: $w \circ \varepsilon = w$ og $\varepsilon \circ w = w$ for alle ord w .
 (ligesom tallet 1 er identiteten for multiplikation)
- gentagen sammensættelse skrives som **potenser**: $a^2 = aa$,
 $a^3 = aaa$, $a^9 = aaaaaaaaaa$ etc.

20/27

Hvis L_1 og L_2 er sprog over et alfabet Σ , kan vi danne

- foreningsmængden $L_1 \cup L_2 = \{w \mid w \in L_1 \text{ eller } w \in L_2\}$
– sproget med alle de ord der er i L_1 **eller** L_2
- fællesmængden $L_1 \cap L_2 = \{w \mid w \in L_1 \text{ og } w \in L_2\}$
– sproget med alle de ord der er i L_1 **og** L_2
- sammensætningen $L_1 \circ L_2 = \{w_1 \circ w_2 \mid w_1 \in L_1 \text{ og } w_2 \in L_2\}$
– sproget med alle de ord der er **sammensætninger** af et ord fra L_1 efterfulgt af et ord fra L_2
- stjernen $L_1^* = \{w_1 \circ w_2 \circ \dots \circ w_k \mid \text{alle } w_i \in L_1\}$
– sproget med alle de ord der er **sammensætninger** af **vilkårligt mange** ord fra L_1
– indeholder ε : det tomme ord = sammensætningen af **0** ord fra $L_1 \dots$

21 / 27

Vi kan beskrive sprog som mængder: (her lader vi $\Sigma = \{a, b\}$)

- $L_1 = \{a, b, ab\}$ (et *endeligt* sprog)
- $L_2 = \{a^n \mid n \in \mathbb{N}\}$ – alle ord der indeholder kun a , af vilkårlig længde
- $L_3 = \{a^n b a^m \mid n, m \in \mathbb{N}\}$ – alle ord der indeholder præcist ét b
- $L_4 = \{a^n b^n\}$ – alle ord der indeholder et antal a og så *samme* antal b

eller ved hjælp af **regulære udtryk**:

- $L_1 = a \cup b \cup ab$
- $L_2 = a^*$
- $L_3 = a^* \circ b \circ a^*$
- $L_4 = ???$

(vi skal senere se at L_4 *ikke* kan beskrives ved regulære udtryk!)

22 / 27

Definition 1.52: Et **regulært udtryk** over et alfabet Σ er et udtryk af formen

- 1 a for et $a \in \Sigma$,
- 2 ε ,
- 3 \emptyset ,
- 4 $(R_1 \cup R_2)$, hvor R_1 og R_2 er regulære udtryk,
- 5 $(R_1 \circ R_2)$, hvor R_1 og R_2 er regulære udtryk, eller
- 6 (R_1^*) , hvor R_1 er et regulært udtryk.

– en **induktiv** (eller **rekursiv**) definition: 1. til 3. giver de basale *byggesten*, og 4. til 6. giver *byggeregler* til hvordan man kan sætte ting sammen.

– parenteserne udelades ofte

Eksempler (med $\Sigma = \{a, b\}$):

$a, b, a \cup b, (a \cup b)^*, (a \cup b)^* \circ b, ((a \cup b)^* \circ b)^*$

23 / 27

Definition 1.52, fortsat: Sproget, som et regulært udtryk R beskriver, betegnes $\llbracket R \rrbracket$ og er defineret som følger:

- 1 $\llbracket a \rrbracket = \{a\}$
- 2 $\llbracket \varepsilon \rrbracket = \{\varepsilon\}$
- 3 $\llbracket \emptyset \rrbracket = \emptyset$
- 4 $\llbracket R_1 \cup R_2 \rrbracket = \llbracket R_1 \rrbracket \cup \llbracket R_2 \rrbracket$
- 5 $\llbracket R_1 \circ R_2 \rrbracket = \llbracket R_1 \rrbracket \circ \llbracket R_2 \rrbracket$
- 6 $\llbracket R_1^* \rrbracket = \llbracket R_1 \rrbracket^*$

– Sipser skriver $L(R)$ i stedet for $\llbracket R \rrbracket$. Jeg vil bruge begge notationer

Udvidelser:

- $\Sigma = a_1 \cup a_2 \cup \dots \cup a_n$ (hvis sproget er $\Sigma = \{a_1, a_2, \dots, a_n\}$)
- $R^+ = R \circ R^*$

24 / 27

Eksempler (1.53): (for $\Sigma = \{0, 1\}$)

- 1 $\llbracket 0^*10^* \rrbracket$ = sproget med alle ord der indeholder symbolet 1 *præcist* én gang
- 2 $\llbracket \Sigma^*1\Sigma^* \rrbracket$ = sproget med alle ord der indeholder symbolet 1 *mindst* én gang
- 4 $\llbracket (01^+)^* \rrbracket$ = sproget af alle ord hvori ethvert 0 efterfølges af mindst ét 1
- 5 $\llbracket (\Sigma\Sigma)^* \rrbracket = \{w \mid |w| \text{ er et lige tal} \}$
- 8 $\llbracket 0\Sigma^*0 \cup 1\Sigma^*1 \cup 0 \cup 1 \rrbracket = \{w \mid \text{start- og slutsymbolet i } w \text{ er ens} \}$
- 9 $(0 \cup \varepsilon)1^* = 01^* \cup 1^*$
- X $(0 \cup 1)^* = (0^*1^*)^*$

25 / 27

Sipser	grep, sed etc.	kommentarer
a	a	
Σ	$.$	
ε, \emptyset		findes ikke; se nedenfor
$R_1 \cup R_2$	$R_1 \mid R_2$	
$R_1 \circ R_2$	$R_1 R_2$	
R^*	R^*	
R^+	R^+	
$(,)$	$\backslash (, \backslash)$	
$R \cup \varepsilon$	$R?$	højst én forekomst af R
	$[abcd]$	svarer til $a \cup b \cup c \cup d$
	$[:\text{alpha}:]$	matcher alle bogstaver
	$[:\text{digit}:]$	matcher alle cifre
	\wedge	negation. Rigtige regexps indeholder ikke negation!

se også info sed eller man 7 regex

26 / 27

Definition: Et sprog kaldes **regulært** hvis det kan frembringes af et regulært udtryk.

- eller måske: Et sprog $L \subseteq \Sigma^*$, for Σ et alfabet, siges at være **regulært** hvis der findes et regulært udtryk R over Σ for hvilket $L = \llbracket R \rrbracket$.

Spørgsmål der trænger sig på:

- Er alle sprog regulære? Nej. Se afsnit 1.4 (lektion 4)
- Findes der andre måder at frembringe regulære sprog på?
Ja. F.x. endelige automater; se afsnit 1.1 (lektion 2)
- Findes der også måder at frembringe ikke-regulære sprog på?
Ja. F.x. kontekstfrie grammatikker; se afsnit 2.1 (lektion 5)
- Kan alle sprog så beskrives vha. disse metoder?
Nej, langt fra. Se afsnit 2.3 (lektion 7)
- Hvad gør vi så? Venter på B&K-kurset næste semester